

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Fenomén soudobého populismu a Donald Trump

Vypracoval: Karel Soukup
Vedoucí práce: PhDr. Salim Murad, Ph.D.
České Budějovice 2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma "Fenomén soudobého populismu a Donald Trump" jsem vypracoval samostatně s použitím literatury a jiných zdrojů, které jsou uvedeny v citované literatuře.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své nezkrácené bakalářské práce, a to v elektronické verzi na veřejně přístupné části databáze STAG, která je provozovaná Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách. To vše za předpokladu, že bude zachováno mé autorské právo k této odevzdané bakalářské práci. Dále podle zákona č. 111/1998 Sb. souhlasím se zveřejněním posudků školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Také souhlasím s tím, že má bakalářská práce bude porovnávána s databází kvalifikačních prací Theses.cz, která je provozována Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 15.11. 2019

Karel Soukup

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Salimu Muradovi, Ph.D. za jeho odborné rady a připomínky. Také děkuji celé mé rodině, která při mně stála během mého celého studia a podporovala mě.

Anotace:

Nejprve se ve své bakalářské práci zaměřím na objasnění pojmu soudobého populismu, představím politické definice tohoto termínu, koncepty. Následně se pokusím popsat populismus v jednotlivých etapách: populismus v předvolební kampani, ve vládě a případně po ukončení mandátu. Popíši charakteristické rysy, populistickou rétoriku, argumentaci, chování a mnoho dalších aspektů, kterými disponují populističtí politici. Některé aspekty uvedu přímo na příkladech světových, evropských i českých politiků. Ve druhé části bakalářské práce se pokusím analyzovat amerického politika Donalda Trumpa a budu na příkladu jeho politického působení aplikovat teorie studované v první části práce.

Klíčová slova:

populismus, Donald Trump, politická rétorika, Spojené státy americké, liberalismus, demokracie

Abstract:

First of all in my bachelor thesis I will focus on elucidating the term contemporary populism. I will introduce political definitions and concepts of this term. Then I will describe populism in different stages: populism in pre-election campaigns, in government or eventually after the end of mandates. I will describe the features, populist rhetoric, argumentation, behavior and many other aspects that populist politicians adopt. I will describe some features on world, European and Czech politicians. In the second part of the thesis, I will try to analyze the policy of Donald Trump, and I will apply the theories studied in the first part of my work with an example of his political activity.

Key words:

populism, Donald Trump, political rhetoric, United States of America, liberalism, democracy

“Když jednáte s lidmi, pamatujte na to, že nejednáte s logicky uvažujícími bytostmi, ale se stvořeními, která jsou plná emocí.”

Dale Carnegie

OBSAH	7
ÚVOD	8
1. Populismus.....	11
1.1 Definice populismu	11
1.2 Charakteristické rysy populismu	12
1.2.1 Boj proti elitám.....	12
1.2.2 Vztah populismu k médiím	14
1.2.3 Sjednocení lidu	16
1.2.4 Autentický hlas lidu a emocí	18
1.2.5 Hierarchizace populistické strany.....	19
1.2.6 Kdo jsou to populisté.....	19
1.3 Populismus v jednotlivých etapách.....	20
1.3.1 Populismus v předvolební kampani.....	20
1.3.2 Populismus u moci	21
1.3.3 Populismus po ukončení mandátu	22
2. Populismus a Donald Trump	23
2.1 Trumpův populismus v předvolební kampani.....	23
2.1.1 Trumpův předvolební populismus: Autentický hlas lidu a emocí.....	23
2.1.2 Trumpův předvolební populismus: Boj proti elitám	24
2.1.3 Trumpův předvolební populismus: Vztah k médiím.....	25
2.1.4 Trumpův předvolební populismus: Sjednocení lidu.....	28
2.2 Trumpův populismus u moci	29
2.2.1 Trumpův populismus u moci: Boj proti elitám	29
2.2.2 Trumpův populismus u moci: Vztah k médiím	31
2.2.3 Trumpův populismus u moci: Hierarchizace populistické strany	31
2.3 Trumpův populismus po ukončení prvního mandátu	32
ZÁVĚR.....	33
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	37

ÚVOD

Téma této bakalářské práce bylo vybráno z důvodu autorova zájmu o aktuální politické dění ve Spojených státech amerických. Na základě přednášek Základů politikologie a diskuze s PhDr. Muradem autor dospěl k rozhodnutí psát svou práci na téma Fenomén soudobého populismu a Donald Trump.

Na začátku práce bude objasněn pojem populismus. Autor se pokusí vystihnout definici tohoto pojmu a zasadit ji do kontextu současného politického dění. Literatura, kterou zde použije, je napsána světově uznávanými odborníky, jakými jsou například Cass Mudde nebo Jan-Werner Müller. Dále autor plynule naváže na jednotlivé charakteristické rysy populismu. Nejprve zmíní "boj proti elitám". V návaznosti na odbornou literaturu autor popíše tento nejpodstatnější a nikoli jediný znak populismu. Na příkladech maďarského premiéra Viktora Orbána a českého prezidenta Miloše Zemana ukáže, jak takový boj vypadá. Jako další charakteristický rys bude zmíněn vztah populismu k médiím. V této části autor zmíní, jak jednotliví populisté útočí na pravdu tím, že označují některá média za lživá a jaký je jejich celkový vztah ke zpravodajství. To vše autor doloží na příkladech českého premiéra Andreje Babiše a českého prezidenta Miloše Zemana. V neposlední řadě zde bude také zaznamenán pokrok v moderních technologiích a jeho souvislost s populismem. Jako následující bod autor zmíní, že populistům jde především o ideu "jednotného lidu". Na příkladech tureckého prezidenta Recepa Tayyipa Erdoğana a britského poslance Nigela Farage uvede, že populisté často volají po sjednoceném lidu, do kterého patří jen někteří občané. Další charakteristický rys lze nazvat "autentický hlas lidu a emocií". V této kapitole autor popíše fakt, že mnohdy charizmatičtí populisté vystupují jako jediní zastánci vůle lidu. Opět i tento bod doloží z předvolebních vyjádření Andreje Babiše. Jako poslední znak populismu tvůrce popíše jakousi hierarchizaci uvnitř populistické strany, kde jsou řadoví členové podřízeni jednomu vůdci. Příkladem toho je nizozemská strana Partij voor de Vrijheid, jejímž lídrem je Geert Wilders. V poslední kapitole této části budou shrnuty jednotlivé rysy, které společně tvoří populistickou ideologii.

V další části bakalářské práce se autor pokusí vystihnout populismus v jednotlivých etapách. Nejprve popíše populismus v předvolební kampani, jež se projevuje především kritikou "zkorumpované" vlády nebo odkazováním na autentický hlas jednotného lidu. Populismus se v tomto období může projevit již v samotném názvu kandidátní strany, a to v případě, že politická strana se vydává za "politické hnutí". Důkazem toho budou hnutí ANO a

SPD. Další kapitola se bude věnovat populismu u moci. Podle Jana-Wernera Müllera se v této fázi nejčastěji projevuje masovým klientelismem, prosazováním referend a pokusem ovlivnit nezávislé státní instituce. To vše bude opět doloženo na příkladech evropských politiků. V poslední kapitole této části autor nastíní problematiku soudobého populismu po ukončení mandátu, pro kterou zatím není dostatek odborné literatury, není totiž mnoho zástupců ze současné vlny populismu, kteří by již ukončili svoji politickou činnost.

Ve druhé polovině bakalářské práce se autor pokusí analyzovat kampaň a politické působení amerického prezidenta Donalda Trumpa a bude na příkladu jeho politického působení aplikovat teorie studované v první části práce. Nejprve se zaměří na chování Donalda Trumpa před americkými prezidentskými volbami. Pro porozumění Trumpovy politické kampaně je podle Jorgensonové důležité pochopit, že byla silně motivována hněvem. Svou zlobu směřoval proti elitám, migrantům nebo etnickým menšinám. V tomto smyslu byl hněv také zdrojem kolektivní mobilizace voličů. Jak již bylo zmíněno, Donald Trump svým hněvem cílil na elity, kterými byli tehdejší prezident Barack Obama a Hillary Clintonová. Trump kritizoval Baracka Obamu, stejně tak i Hillary Clintonovou, ve stěžejních bodech své kampaně. Využíval k tomu především sociální sítě a výstupy v médiích. Avšak také některá zpravodajství byla Donaldem Trumpem považována za elitářská. Jednalo se zejména o CNN a New York Times, o kterých hovořil jako o "fake news". Takzvaná lživá zpravodajství hrála klíčovou roli v prezidentských volbách v roce 2016. Američané ztratili důvěru v mainstreamová média a čerpali tak volební informace z alternativních zdrojů jakými byly například Facebook a Twitter. Mnoho studií prokázalo, že nejvíce "fake news" se nacházelo právě na těchto sociálních sítích. Skrze sociální sítě docházelo k nedemokratickému manipulování občanů. Takto manipulovala například společnost Cambridge Analytica, která z Facebooku nezákonně získala informace o více než 50 miliónech uživatelů, jež následně používala k cílení personalizované reklamy v podobě takzvaných falešných zpráv. Avšak nejednalo se pouze o propagandu ze strany této firmy spolupracující s týmem Donalda Trumpa. Byla zde také manipulace z Ruska. Na Facebooku a Twitteru mělo být vytvořeno několik falešných účtů, ze kterých byly šířeny hanlivé informace o Hillary Clintonové. Výzkumy prokázaly vliv těchto falešných zpráv na výsledky voleb v roce 2016. Poslední znak Trumpova populismu v předvolební kampani bude zmíněn v kapitole: Sjednocení lidu. Již samotný slogan "We will make America great again" naznačoval Trumpovo volání po "jednotné a opět skvělé" Americe. Avšak jeho veřejná vystoupení proti menšinám, migrantům a ženám jednoznačně určila, že někteří do jeho vize Spojených států amerických nepatří.

Poslední část bakalářské práce bude věnována analýze Trumpova populismu během jeho prvního funkčního období. Podle Michaela Magcamita jsou Trumpova plánovaná politická rozhodnutí sama o sobě populistická. Donald Trump, 45. prezident Spojených států amerických, začal plnit prosby Američanů, jež byly elitami delší dobu ignorovány. Například se jednalo o vyřešení problematiky imigrace ze států Střední a Jižní Ameriky. Trump se tento problém snaží vyřešit postavením zdi podél hranice s Mexikem. Mnohdy kontroverzními způsoby chce tento nákladný projekt uskutečnit, avšak tyto jednotlivé návrhy jsou horní komorou Kongresu Spojených států amerických vetovány. Navzdory tomu, že Donald Trump v předvolební kampani bojoval proti elitám, jmenoval do funkcí některé z jejich členů. Mezi poslední populistický znak současného amerického prezidenta patří jakési očekávání naprosté oddanosti jeho kabinetu. Donald Trump si vybíral jednotlivé ministry, očekával od nich naprostou loajalitu. Pokud očekávání nebylo naplněno, v některých případech ministři odstoupili z funkce.

Donald Trump se v současné době připravuje na nadcházející prezidentské volby, které proběhnou v roce 2020. Je velmi pravděpodobné, že při obhajobě postu použije jeho typický populismus.

1. Populismus

1.1 Definice populismu

Mezi širší neodbornou veřejností je tento výraz často chápán spíše jako negativní charakteristika určité části politiky. Nepřispívá tomu ani nadměrné používání tohoto výrazu v médiích. Avšak většina autorů odborných publikací se shoduje, že populismus nemusí být nutně záporné označení, i když ne vždy se to tak může zdát.

Cass Mudde definuje populismus jako politickou ideologii, která řadí společnost do dvou jednotvárných a antagonických skupin. Jednou skupinou jsou podle jeho slov "čistí lidé" a tou druhou je "zkorumpovaná elita"¹. Jedná se tedy o ideologii, která prostupuje skrze celé politické spektrum. Může být zastoupena v krajní levici i krajní pravici. Ale v praxi se objevilo mnoho případů politických stran a hnutí, které bylo obtížné zařadit na této stupnici. Proto vzniká otázka, zda hraje ještě nějakou roli tato klasifikace politických subjektů, hovoříme-li o nich v souvislosti s populismem. Částečnou odpověď na tuto otázku poskytl Jan-Werner Müller, když k definici populismu použil synonymum "antiestablishment", čili jinými slovy boj proti ustáleným politickým zvyklostem². Jak Cass Mudde uvedl pro britský deník The Guardian levicové populistické strany, především v Latinské Americe se stávají méně levicovými a častěji tak hovoříme o obecném populismu. Jednotlivé populistické strany či političtí aktéři přinášejí specifický populismus. Každý populistický subjekt má podle Muddeho svou vlastní ideologii, nativismus a autoritářství.³ Již nadále nezáleží na tom, zda se jedná o pravici či levici, protože se tyto rozdíly smazávají.

¹ MUDDE, Cass. The populist zeitgeist. Government and opposition. s. 543. [online]. [cit. 2018 -12-28]. Dostupné z: <https://ams.hi.is/wp-content/uploads/old/Jungar%20-%20The%20Populist%20Zeitgeist.pdf>

² MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 15. ISBN 978-80-7438-183-6.

³ MUDDE, Cass. How populism became the concept that defines our age. The Guardian [online]. [cit. 2018 -12-28]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/nov/22/populism-concept-defines-our-age>

K tomuto tématu se, mimo jiné, vyjádřil i Šimon Pánek, ředitel humanitární organizace Člověk v tísni. V Apelu DVTV hovořil o populismu jako o snaze politických stran vyvolat ve voličích strach a následně je nalákat na rychlá a snadná řešení problémů. Mnohdy protiliberálními kroky omezují práva cizinců a menšin⁴. Mohlo by se zdát, že ohrožení demokracie přichází zvenčí jako staronový politický směr neméně podobný diktatuře. Avšak podle Müllera není demokracie ohrožena jakousi ucelenou ideologií, která stojí vně demokracie. Nebezpečí vychází zevnitř a napadá demokratické ideály. Jedná se tedy o degradovanou formu demokracie, která se snaží uskutečnit nejvyšší ideály. Charakterizuje to větou ("Ať vládne lid!"). Tato ideologie má za cíl vrátit moc občanům a činit tak politická rozhodnutí, která schovává za potřeby lidu. V zájmu vlastního obyvatelstva tak podniká protidemokratické kroky v demokratickém systému. Nemusí se však vždy jednat o negativní změny liberálního přístupu v politice. Müller dále dodává, že populismus může napravit stávající chyby vlád demokratického světa, které jsou nejčastěji v podobě korupce nebo přehnané byrokracie.⁵

1.2 Charakteristické rysy populismu

1.2.1 Boj proti elitám

Jak již ve výše uvedené definici Mudde uvedl, populismus rozděluje společnost na dvě skupiny. Na jedné straně stojí lid a na té druhé stojí zkorumpovaná elita. Z toho lze zjistit, že se bude jednat o jakýsi boj lidu proti establishmentu. Jan-Werner Müller charakterizuje kritiku elit jako nejdůležitější podmínku populismu. Dále dodává, že se nejedná pouze o jediný znak, který by určoval, kdo je a kdo není populist. Protože podle této logiky by se dali považovat za populisty všichni političtí aktéři, kteří kritizují současnou vládu. Mohla by takto být

⁴ PÁNEK, Šimon. Pánek: Demokracie možná vypadá unavená, ale rychlá řešení populistů končí diktaturou nebo průšvihem. Aktuálně.cz [online]. 17.10.20170 [cit. 2018 -12-28]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/panek-demokracie-mozna-vypada-unavena-ale-rychla-reseni-popu/r~416fa3dcb31411e79090002590604f2e/>

⁵ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 20-22. ISBN 978-80-7438-183-6.

označena opozice všech vlád po celém světě nebo každý prezidentský kandidát do Bílého domu, který kandiduje proti Washingtonu.⁶

Vzniká zde tedy otázka, kdo jsou ony elity, onen establishment a jakým způsobem probíhá boj proti nim. Kritika elit má po celém světě mnoho podob. Maďarský premiér Viktor Orbán, který je odborníky jako je Cas Mudde nebo Jan-Werner Müller považován za populistu, vidí jako nepřitele lidu George Sorose. George Soros je americký milionář a demokratický filantrop, který je maďarským premiérem označován za predátora, jež plave v maďarských vodách.⁷ O milionáři s maďarskými kořeny mimo jiné informovalo i britské zpravodajství BBC. BBC popsalo Sorose jako vlivného podnikatele, který podporoval amerického prezidenta Baracka Obamu a Hillary Clintonovou. V současné době také ekonomicky pomáhá levicovým stranám v Maďarsku. Dlouhodobě se snaží prosazovat politiku "otevřené společnosti", jejíž součástí je mimo jiné i podpora migrantů.⁸ Proto je pro Viktora Orbána a jeho pravicovou vládu vhodným sokem, o kterém může veřejně hovořit jako o nepříteli lidu. Boj proti elitám nespočívá pouze ve veřejném vystupování nebo v rozhovorech pro media, kde populističtí aktéři kritizují elity. Jde také o jednotlivá politická rozhodnutí v podobě zavádění nových zákonů nebo nařízení. Názorným příkladem je nově schválený maďarský zákon, který podle zpravodajského serveru ČT24 zavádí kriminální odpovědnost pro organizace podporující nelegální migranty neboli zákon "stop Soros".⁹

Jako další vzor boje proti elitám poslouží český prezident Miloš Zeman, který ostře kritizuje "pražskou kavárnu". Tak zvaná pražská kavárna je skupina vzdělaných lidí zklamaných životem. Kdysi bývali úspěšní a sepisují petice. Jsou to bývalí členové neúspěšných politických stran, vše uvedl v rozhovoru pro Praha TV prezident Miloš Zeman.¹⁰

⁶ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 16. ISBN 978-80-7438-183-6.

⁷ ORBAN, Viktor. Orban cracks down on Soros-backed university and NGOs. FRANCE 24 English. YouTube [online]. 13.4.2017 [cit. 2018 -12-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8z8hKU4A7bw&t=90s>

⁸ WIGNALL, James. Who is George Soros? - BBC News. BBC News. YouTube [online]. 30.10.2018 [cit. 2019 -03-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nXHfPBHeOJU>

⁹ MATHÉ, Lukáš. Za letáky či jídlo pro migranty vězení. Maďarský parlament schválil kontroverzní zákon „Stop Sorosovi“. ČT24 [online]. [cit. 2018 -12-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2514910-za-letaky-ci-jidlo-pro-migranty-vezeni-madarsko-hlasuje-o-kontroverznim-zakone-stop>

¹⁰ ZEMAN, Miloš. Rozhovor prezidenta republiky pro Praha TV. Pražský hrad [online]. [cit. 2018 -12-31]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-praha-tv-12755>

Veřejně označuje viníky a poukazuje na to, co způsobili. Z pozice prezidenta České republiky dává těmto označením velký význam a obyvatelé tak snáze rozpoznají, kdo je ten špatný.

Z názorných příkladů bojů proti elitám, jak na straně maďarského premiéra Viktora Orbána, tak na straně prezidenta České republiky, lze jen těžko určit, kdo přesně jsou ony elity. Společné rysy elit lze charakterizovat jako skupinu vzdělaných a vlivných lidí. Lidé, kteří mají co dočinění s politikou nebo jsou přímo její součástí. Mnohdy se také jedná o umělce a herce. Německý novinář a publicista Jens Jessen charakterizuje elity jako "ti, kteří zastávají opačný názor".¹¹ Podle této definice se může jednat takřka o kohokoli, kdo kritizuje daného politika či politickou stranu. Ale populisté si nevybírají své protivníky z řad obyčejných lidí, nýbrž z řad veřejně známých osobností, proti kterým mohou bojovat.

Paradoxem je, že mnohdy samotní populističtí představitelé se stávají onou elitou, kterou tak kritizují. Český prezident Miloš Zeman přesně zapadá do své definice pražské kavárny. Sám je velmi vzdělaný intelektuál a má za sebou úspěšná i neúspěšná politická rozhodnutí. Také maďarský premiér Viktor Orbán má podobné rysy jako George Soros. Je velmi bohatý a vlivný člověk. Orbánova politická rozhodnutí ho také svým způsobem staví do role predátora, který plave v maďarských vodách.

1.2.2 Vztah populismu k médiím

Média denně poskytují zprávy o celosvětovém a místním dění, jehož nedílnou součástí je také politika. Politici a političtí kandidáti udělují rozhovory médiím, aby informovali občany o důležitých zprávách. Avšak nejedná se pouze o poskytování informací. Televizní a rozhlasová zpravodajství nahrazují kontakt s veřejností a dá se tedy hovořit o takzvaném PR (public relations) nebo jinými slovy o propagaci. Mezi poskytováním informací a propagací je velmi tenká hranice, protože každý politický subjekt během rozhovoru podává informace a zároveň prezentuje sebe nebo svou stranu či hnutí. Každý veřejný výstup může ovlivnit voličskou přízeň. Některé zprávy a otázky kladené novináři mohou politikům připadat, že poškozují jejich pověst. Proto mnozí z nich začali označovat média za lživá nebo zkorumpovaná. Podle amerického profesora z Yaleovy univerzity Timothy Snydera takto

¹¹ JESSEN, Jens. Vom SPD-Kanzlerkandidaten bis zu den Populisten ist man sich einig: Die Elite soll abtreten. Ein jämmerlicher Irrtum. Die Zeit [online]. [cit. 2018 -12-31]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/2017/08/populismus-eliten-hass-spd-cdu-afd-kritik/komplettansicht>

populisté útočí na pravdu a obviňují z toho právě média nebo jednotlivé reportéry.¹² Tento fakt je neméně podobný boji proti elitám. Populisté vnímají některá média jako elitu, která nesdílí stejný názor a snaží se je poškodit. Nařčením z korupce, neobjektivnosti a poskytování lživých zpráv čelí soukromá i veřejnoprávní média.

Český politik Andrej Babiš označil reportéry veřejnoprávní České televize z pořadu Reportéři ČT za "zkorumpovanou pakáž", která tvoří reportáže na objednávku.¹³ V dalším rozhovoru Babiš označil reportérku Emmu Smetanu za neobjektivní novinářku a celá soukromá DVTV, pro kterou Smetana pracuje, je podle jeho slov "antibabišovská".¹⁴ Andrej Babiš těmito vyjádřeními naznačil, že tato média jsou zaměřená proti jeho osobě a zdůraznil zde onen boj s elitami. Nastává zde tedy otázka, jaká zpravodajství jsou objektivní a nezkorumpovaná? Timothy Snyder hovoří o tom, že každá reportáž, každý článek, každá kladená otázka ze strany reportérů je subjektivní. Nevytvářejí je stroje, ale lidé. Dále podle jeho slov není podstatné, kdo je vlastníkem daného zpravodajství. Záleží především na faktech a na ověřování, zda jsou zprávy pravdivé či nikoli. Takže záleží pouze na posluchači, divákovi nebo čtenáři, zda si zjistí fakta o dané zprávě a podle nich následně vyhodnotí, jestli se jedná o takzvané "fake news", jak tvrdí populisté, nebo ne.¹⁵

V současné době se politici mediální pozornosti nevyhnou. Populisté potřebují prostor pro propagaci, který jim nezávislá média neposkytují. Jan-Werner Müller zpozoroval zajímavý fakt, že populisté se snaží zmocnit médií.¹⁶ Český premiér Andrej Babiš je toho zdárným příkladem. Na utajených nahrávkách Babiš hovoří s redaktorem Mladé fronty DNES, kterou mimo jiné také vlastní, o tom, co by měl redaktor v novinách napsat.¹⁷ Někteří

¹² SNYDER, Timothy. Timothy Snyder: Trump Fills Public's Fear With Fiction By Attacking Truth | The 11th Hour | MSNBC. MSNBC. YouTube [online]. 9.10.2018 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tqwISlgoqBI>

¹³ BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš - Jste zkorumpovaná pakáž. TheFebyck. YouTube [online]. 1.2.2017 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tfUNYgHy8ZY>

¹⁴ BABIŠ, Andrej. KONFLIKT: Babiš ostře napadl redaktorku DVTV! Šéf hnutí ANO urážel rodinu Emmy Smetana!. POLITIKA 24. YouTube [online]. 29.1.2018 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=GhLpqcF9tpg>

¹⁵ SNYDER, Timothy. Žiadajme nemožné!. Stredoeurópske Fórum. YouTube [online]. 10.12.2018 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9I2Z0rULxII>

¹⁶ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s 50-51. ISBN 978-80-7438-183-6

¹⁷ BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš - média neovlivňuju. Šuman Julius. YouTube [online]. 3.5.2017 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rAKJRzac2T0>

populisté pro svou propagaci poskytují rozhovory z jejich pohledu loajálnějšími médii. Například prezident České republiky Miloš Zeman, který vykazuje charakteristické rysy populismu, uděluje interview převážně televizi Barrandov.

Avšak největší prostor pro propagaci umožňují moderní technologie a služby. Jsou to především sociální sítě Facebook a Twitter, na kterých si nejen politici mohou zaplatit reklamu nebo využít bezplatné možnosti pro PR. Ale sociální sítě také umožňují uživatelům sdílet vlastní názory nebo být součástí skupiny lidí se stejnými myšlenkami. Podle Ivana Krasteva někteří populisté využívají tyto citlivé informace k tomu, aby věděli, po čem lidé touží a následně jim mohli říkat, co je pro ně nejlepší. Krastev hovoří o jakémsi ztotožňování se s názory a následném posilování těchto názorů bez ohledu na to, zda si to daný jedinec opravdu myslí.¹⁸

1.2.3 Sjednocení lidu

Rétorika populistů a populistických stran volá po sjednoceném lidu, po společné identitě a jedné v zájmu lidu.¹⁹ Avšak pojem lid je v této souvislosti celkem zavádějící termín, pod kterým si většina lidí představí všechny obyvatele daného státního zřízení nebo regionu. I samotný politický subjekt po zvolení do funkce nezastává pouze své voliče, ale vykonává rozhodnutí za všechny obyvatele ať už města, kraje nebo státu. U politických kandidátů je málo pravděpodobné, že se jim podaří svým volebním programem zaujmout všechny potenciální voliče, a tak se snaží zaujmout alespoň většinu. Samotná myšlenka jednoty lidu a takzvaného národního zájmu, by sama o sobě nebyla populistickým rysem, protože každý politik či politická strana se snaží upřednostnit zájmy občanů nebo alespoň většiny, a svým způsobem v nich pozvednout ducha jednoty. Ale pouze populisté staví onu většinu, kterou zastupují, onen lid proti elitám. Jan-Werner Müller k tomu dodává, že jen část lidu tvoří skutečný lid.²⁰

¹⁸ KRASTEVA, Ivan. Žiadajme nemožné!. Stredoeurópske Fórum. YouTube [online]. 10.12.2018 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9I2Z0rULxII>

¹⁹ BLOOM, Peter. We live in a populist age – but who are ‘the people’?. The Conversation [online]. [cit. 2019 -02-09]. Dostupné z: <http://theconversation.com/we-live-in-a-populist-age-but-who-are-the-people-91793>

²⁰ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 34. ISBN 978-80-7438-183-6.

Při jednom z veřejných vystoupení pronesl turecký prezident Recep Tayyip Erdoğan, jako reakci na své kritiky, větu "My jsme lid. Kdo jste vy?". Tím nepřímou naznačil, že oni oponenti, kteří nesdílí jeho myšlenky, ve skutečnosti nepatří do tureckého lidu. I když alespoň malá část z nich má bezesporu turecké občanství a dlouhodobě žije na tureckém území, tak nepatří do skupiny lidí, jež Erdoğan zastupuje. Spadají do druhé, elitářské společnosti.²¹ Nutno podotknout, že Turecko není typickým příkladem demokratické země. Jsou zde omezována základní lidská práva a svobody menšin. A v neposlední řadě také princip liberalismu je prezidentem Erdoğanem silně potlačen.

Dalším názorným příkladem pro Jana-Wernera Müllera je britský politik Nigel Farage, jeden z hlavních propagátorů myšlenky odchodu Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku z Evropské unie, takzvaného brexitu. Farage po výsledcích celostátního referenda, kdy si Britové odhlasovali odchod z Evropské unie, pronesl. "Jedná se o vítězství opravdových lidí, vítězství obyčejných lidí." Tím naznačil, že lidé, kteří volili pro setrvání v EU, nejsou "skutečným" lidem.²²

Z prohlášení těchto dvou politiků, jež uvedl Müller jako názorné příklady populismu, lze vyčíst fakt, že ve filosofii tohoto politického směru ve skutečnosti nejde o opravdové sjednocení všech obyvatel v jeden ucelený celek. Ale jedná se především o stratifikaci lidí do dvou skupin. Do skupiny Faragem označených opravdových lidí, jeho voličů, zastánců stejného názoru a do oblastí zkorumpované elity, establishmentu nebo zastánců opačného názoru. Dále je zde pozoruhodné zjištění, že v populistické rétorice neexistuje prostor pro status quo.²³ I když je hlas turecké opozice poměrně silný nebo množství voličů, jež hlasovalo o setrvání v Evropské unii, není nikterak malé. Přesto v Erdoğanově a Faragově argumentaci nemají tato fakta žádný význam, nemají váhu a o ničem nevypovídají.

²¹ MÜLLER, Jan-Werner. Trump, Erdoğan, Farage: The attractions of populism for politicians, the dangers for democracy. The Guardian [online]. [cit. 2019 -02-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2016/sep/02/trump-erdogan-farage-the-attractions-of-populism-for-politicians-the-dangers-for-democracy>

²² MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 33. ISBN 978-80-7438-183-6.

²³ BAKER, Peter. We the people?: the battle to define populism. The Guardian [online]. [cit. 2019 -02-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2019/jan/10/we-the-people-the-battle-to-define-populism>

1.2.4 Autentický hlas lidu a emocí

Za úspěchem populismu v posledních několika letech na poli politiky stojí především vyhocené emoce ze strany občanů. Voliči těchto stran a kandidátů jdou charakterizovat jako "frustrování" a "naštvaní"²⁴. Mají pocit, že současná vláda nedělá nic pro jejich potřeby. Naproti tomu stojí lídři populistických stran, kteří tyto nespokojené voliče přitahují díky schopnosti vzbudit v nich pocit sounáležitosti, že jsou schopni se za ně postavit a hájit jejich zájmy. Mnohdy charizmatičtí politici svou rétorikou otevírají témata, která do té doby byla jakási politická tabu a sdělují, že pouze oni a jejich politická strana jsou zastupiteli obecného dobra a pouze oni zastupují hlas lidu.²⁵ Nastává zde otázka, co si hlas lidu opravdu přeje? Na konci osmdesátých let dvacátého století v zemích střední a východní Evropy byly tužby lidí zcela jednoznačné. Volali po demokracii, liberální společnosti, kde bude svoboda projevu a nebudou zde potlačována základní lidská práva a svobody. Ovšem s nástupem demokracie v těchto státech se potřeby obyčejných lidí zcela rozcházejí. Pokud se populistovi podaří vystihnout prosby většiny, dokáže je pojmenovat a definuje dobro a zlo. Tak nejen, že má velkou šanci uspět ve volbách, ale také mu to dává jakési morální právo stát se nositelem hlasu lidu. I když ve skutečnosti se jedná o hlas většiny nebo při nejmenším hlas lidí, kteří se s jeho výroky ztotožňují. Dá se tedy hovořit, že hlas lidu je jakousi iluzí, kterou si vymysleli populisté.²⁶

Již výše zmíněný český politik Andrej Babiš v rámci předvolební kampaně pro volby do Poslanecké sněmovny, které se konaly v roce 2013, zmínil, že drtivá většina českého národa chce změnu, mají dost těchto "neschopáků".²⁷ Pojmem neschopáci označil tehdejší vládu a vyjádřil tím svou sympatii s lidmi, s jejich problémy. Pokud ho zvolí do funkce, bude bojovat

²⁴ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 15. ISBN 978-80-7438-183-6.

²⁵ WHITE, Jonathan a Lea Ypi. On partisan political justification. London School of Economics [online]. [cit. 2019 -02-12]. Dostupné z: http://eprints.lse.ac.uk/36777/1/White_On_partisan_political_justification.pdf

²⁶ ACHEN, Christopher H a Larry M BARTELS. Democracy for Realists: Why elections Do Not Produce Responsive Government. In. MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 41. ISBN 978-80-7438-183-6.

²⁷ BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš: Lidi mají plné zuby neschopáků a zlodějů. Zlatá koruna. YouTube [online]. 18.10.2013 [cit. 2019 -02-12]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=64yg6qCtT7A>

proti neschopákům a jen pouze on a jeho hnutí bude pracovat a smysluplně vládnout bez byrokracie, podle potřeb občanů.

1.2.5 Hierarchizace populistické strany

Mezi další charakteristický rys populismu patří jakési rozložení moci ve straně. Řadoví členové jsou podle Jana-Wenera Müllera podřízeni svému vedení, které vždy ztělesňuje jeden vůdce. Vůdce řídí celou stranu a je nositelem jedné pravdy. Dá se tedy říci, že pouze jedna osoba zastává onen hlas lidu a následně jej deleguje na své poddané.²⁸ Ale tento populistický charakter se týká jen stranického politického systému. Ve většině případů se nachází v dolních komorách parlamentů. Netýká se zejména prezidentských postů, kde je stranický systém vyloučen. Avšak výjimku tvoří současná hlava Spojených států amerických, Donald Trump, u kterého platí obdobný příklad hierarchizace strany. To bude podrobněji zmíněno v druhé části práce.

Müller své tvrzení dokládá na příkladu nizozemské strany Partij voor de Vrijheid, jejímž lídrem je Geert Wilders. Tato strana se každou sobotu schází a její členové jsou podrobně navigováni Wildersem, jak mají vykonávat své funkce.²⁹

1.2.6 Kdo jsou to populisté

Politická strana, která má populistické rysy ve svém volebním programu nebo ve svém stylu komunikace, je většinou řízena jedním charismatickým lídrem. Lídrem, který zastává hlas lidu a je vůdčí osobou dané myšlenky. Avšak nelze říci, že každý, kdo reprezentuje hlas lidu, je populistou. Každá politická strana nebo kandidát svým způsobem jedná v zájmu lidu. Svými volebními programy se snaží zaujmout určitou skupinu obyvatel. Některé se snaží podporovat drobné podnikatele a živnostníky, některé zas usilují o prosazení křesťanských hodnot ve společnosti. Všechny tyto strany reprezentují lid. Rozdíl mezi populistickou a nepopulistickou stranou je, že populistická odmítá uznat názory ostatních stran. Tvrdí, že

²⁸ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 45. ISBN 978-80-7438-183-6.

²⁹ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 45. ISBN 978-80-7438-183-6.

jejich názor a tím pádem názor všech občanů je ten správný a neomylný. A dá se tedy říci, že v populismu není prostor pro status quo.

Populističtí představitelé svou charizmatickou rétorikou a vystupováním cílí na emoce potencionálních voličů. Témata, o kterých veřejně hovoří, a specifický jazyk, který u toho používají, bourají stávající politická tabu. Populistou není každý politik, který se chová výstředně až místy zcela nevhodně. Podstatou věci je, že pouze populistů zastává názor, že právě on jediný je zastáncem onoho hlasu lidu.³⁰ A jazyk, který u toho používá lze vnímat jako nástroj, jímž se snaží vyvolat emoce v občanech.

1.3 Populismus v jednotlivých etapách

1.3.1 Populismus v předvolební kampani

Každá předvolební kampaň, ať už pro jednotlivé kandidáty či politické strany, je velmi důležitá. Všichni zúčastnění se snaží zaujmout co nejvíce potencionálních voličů. Každý politický subjekt přichází do předvolební kampaně se svým volebním programem. Některé programy obsahují prvky populismu, které se projevují především v masovém klientelismu nebo v zásazích do politického systému jako je prosazování referend.³¹

Populismus v předvolební kampani se také projevuje v kritice elit. Elitu v tomto období představuje zejména "zkorumpovaná" vláda. Tato charakteristika je celkem běžná i u nepopulistických kandidátů. Ale pouze populisté tvrdí, že pokud se dostanou k moci, jedině oni budou smysluplně vládnout bez korupce a dle potřeb občanů.

Ve stranickém systému se mnohdy boj proti elitám objevuje již v samotném názvu kandidátních stran, a to ve formě politických hnutí.³² Důkazem jsou hnutí SPD a hnutí ANO v České republice. V Itálii je to zejména hnutí Pět hvězd. Všechna tato hnutí splňují

³⁰ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 48. ISBN 978-80-7438-183-6.

³¹ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 46. ISBN 978-80-7438-183-6.

³² MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 46. ISBN 978-80-7438-183-6.

charakteristické rysy populismu, které uvádí Jan-Werner Müller. Podle Ladislava Cabady se jedná o společenství lidí, které usiluje o změnu v politice.³³

Média neodmyslitelně patří k předvolební kampani. Avšak některá média jsou vnímána populistickými seskupeními jako elity, které nejsou součástí "skutečného" lidu. Po "skutečném" a jednotném lidu volají mnohdy charizmatičtí populisté na svých předvolebních meetinzích. Nutno podotknout, že do opravdového lidu patří ti, kteří sdílejí stejnou myšlenku.

V neposlední řadě pokud populisté neuspějí u voleb, budou podle Jana-Wernera Müllera vinit za svůj neúspěch skutečný lid, který se ještě neodvážil promluvit.³⁴

1.3.2 Populismus u moci

Po zvolení do funkce je zde i nadále silná kritika elit, kterou ztvárňuje vláda nebo opozice. Také autentický hlas lidu, jehož jediným nositelem je právě populista, neutichá. Všechny tyto charakteristiky zůstávají z předvolební kampaně.

Příznačným rysem populismu u moci je především zmocnění se státního aparátu. Každý politický subjekt u moci se snaží spravovat co nejvíce ministerstev nebo obsadit co nejvíce postů. Ale pouze populisté se v demokratické zemi snaží ovlivnit nezávislé státní instituce. Jedná se především o snahu ovlivnit nezávislost soudů.³⁵ Odborníky jako jsou Jan-Werner Müller a Cas Mudde je polská sociálně konzervativní strana PiS považována za populistickou. PiS v čele s Jarosławem Kaczyńskim v legislativním pozměňovacím návrhu prosadila právo parlamentu, ve kterém měla většinu hlasů právě PiS, právo zvolit náhradníky pěti ústavním soudcům.³⁶ Tento akt znamenal vážné ohrožení demokracie v Polsku a možnost ovlivňování ústavního soudu vládou. Avšak nejedná se pouze o soudy. Také veřejnoprávní média chtějí

³³ CABADA, Ladislav, Michal KUBÁT a kol. Úvod do studia politické vědy. s. 229 [online]. [cit. 2018 -03-07]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1456/podzim2018/BKV_ZAPO/um/Cabada_-_Kubat-Uvod-do-studia-politicke-vedy.pdf

³⁴ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 38. ISBN 978-80-7438-183-6.

³⁵ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 52. ISBN 978-80-7438-183-6.

³⁶ WLODARCZAK-SEMCZUK, Anna. Chronology: Poland clashes with EU over judicial reforms, rule of law. Reuters [online]. [cit. 2019 -03-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-eu-poland-chronology/chronology-poland-clashes-with-eu-over-judicial-reforms-rule-of-law-idUSKBN1JU25U>

mít populisté ve vlastní moci.³⁷ Poslanec a předseda politického hnutí SPD Tomio Okamura řekl, že chce zestátnit Českou televizi a Český rozhlas.³⁸ Co by mimo jiné dávalo většinové vládě možnost mít vliv na vysílání těchto zpravodajství.

Mezi další charakteristický rys populismu u moci patří takzvaný politický klientelismus. Klientelismus, čili materiální směna za volební hlasy, dává populistům možnost kupovat si své voliče.³⁹ V roce 2018 v České republice prosadila vláda hnutí Ano slevu ve výši 75% na jízdném pro studenty a seniory.⁴⁰ Úspory na jízdném ušetřily mnoha lidem peníze a hnutí Ano zajistily potřebné hlasy pro budoucí volby.

Prosazování celostátních referend je jedním z dalších činů populistů ve funkci. Jeden z principů přímé demokracie dává občanům pocit opětovného navrácení moci do vlastních rukou a poskytuje populistům možnost utvrdit se v tvrzení, že pouze oni zastupují autentický hlas lidu.⁴¹ Důkazem jsou referenda konaná v zemích se zastupitelskou formou demokracie, například referendum o vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku z Evropské unie.

1.3.3 Populismus po ukončení mandátu

Populisté u moci se v průběhu svého politického působení připravují na nadcházející volby. Tato průprava zahrnuje kritiku elit, stavění se do pozice jedinečného zastávce lidu a další charakteristické rysy neméně podobné populismu v předvolební kampani. Avšak některým politikům zákony daného státu nedovolují i nadále usilovat o stávající nebo

³⁷ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 50 - 51. ISBN 978-80-7438-183-6.

³⁸ BRODCOVÁ, Daniela, Kateřina GOLASOVSKÁ a Marie BASTLOVÁ. Okamura: Chceme zrušit Senát a zestátnit Českou televizi a Český rozhlas. Český rozhlas [online]. [cit. 2019 -03-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/tomio-okamura-senat-zruseni-financovani-spd-cesky-rozhlas_1710232153_gol

³⁹ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 18. ISBN 978-80-7438-183-6.

⁴⁰ JELEN, Tomáš. Vláda schválila slevy na jízdném pro studenty a seniory. Přijdou na téměř šest miliard. Český rozhlas [online]. [cit. 2019 -03-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/jizdne-student-senior-vlak-autobus-vlada_1803271108_ako

⁴¹ MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 39. ISBN 978-80-7438-183-6.

obdobný post. Jedná se především o prezidenty, kteří již nemohou kandidovat. Také o případy, kdy politik dobrovolně odchází z politiky. V této fázi, kdy politik zcela opouští politickou scénu, se dá jen spekulovat o budoucím chování populistů. Je to z důvodu, že fenomén soudobého populismu se nejvíce projevuje v posledních letech a populisté jsou stále součástí politického dění. Zda "autentický hlas" lidu utichne nebo i nadále bude kritizovat elity. Tento fakt bude znám tehdy, až někteří přední populisté ukončí svoji veřejnou činnost.

2. Populismus a Donald Trump

2.1 Trumpův populismus v předvolební kampani

2.1.1 Trumpův předvolební populismus: Autentický hlas lidu a emoci

Pro porozumění Trumpově politické kampani v prezidentských volbách je podle Karin Wahl-Jorgensenové podstatné pochopit, že je silně motivována hněvem. Donald Trump svou zlobu směřuje na konkrétní cíle, jakými jsou především politické elity, etnické menšiny, migranti nebo také ženy, jak ve svém článku uvádí Jorgensenová. Když Trump v roce 2016 v Clevelandu hovořil o tom, že je "hlasem lidu"⁴², myslel tím zejména hlas "naštvaného lidu", jehož jediným nositelem je právě on. V tomto případě lze hněv vnímat jako jakousi politickou emoci, která je důležitým zdrojem kolektivní mobilizace. Jorgensenová posléze dodává, že frustrace či zloba je nezbytná pro identitu Trumpových příznivců a jejich celkový pohled na svět.⁴³

⁴² TRUMP, Donald. Donald Trump: I'm with you, I am your voice. Fox News. YouTube [online]. 21.7.2016 [cit. 2019 -03-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HuWEgA1eNZg&t=42s>

⁴³ WAHL-JORGENSEN, Karin. Media coverage of shifting emotional regimes: Donald Trump's angry populism. MEDIA CULTURE [online]. 2018, 40(5), s. 766-778 [cit. 2019-03-24]. DOI: 10.1177/0163443718772190. ISSN 01634437.

2.1.2 Trumpův předvolební populismus: Boj proti elitám

V projevu k zahájení své předvolební kampaně Donald Trump hovořil o úskalích, která sužují USA. Zmínil zejména problémy občanů získat práci, potíže se zdravotní péčí nebo ekonomické záležitosti v návaznosti na Čínu, Japonsko a Mexiko. Z těchto problémů obvinil tehdejší politiky.⁴⁴ Již samotný, Trumpem často používaný, výraz "drain the swamp", v překladu "vypouštění močálu", potvrzuje teorii Karin Wahl-Jorgensenové o Trumpově hněvu namířeném nejen proti federální vládě, která již byla zmíněna výše.

Donald Trump před volbami nejznatelněji kritizoval především Baracka Obamu a Hillary Clintonovou. Trump zejména zpochybňoval politiku tehdejšího prezidenta Baracka Obamy ve stěžejních záležitostech svého volebního programu a využíval pro to hlavně výstupy v médiích nebo prostor na sociálních sítích. Například Donald Trump chtěl po vstupu do funkce navýšit počet pracovních míst pro americké občany. Když se tehdejšímu prezidentu podařilo zajistit 38 000 nových pracovních míst, Trump tuto zprávu okomentoval slovy: "Jen 38 000 nových pracovních míst, to je velmi špatné".⁴⁵ Ale byly to také různé komentáře na Obamovu zahraniční politiku v návaznosti na "islámský terorismus" nebo hodnocení sociálního pojištění, které tehdejší prezident zavedl. Avšak nejednalo se pouze o dílčí body Trumpova programu, ve kterých Obamu kritizoval. Například zmínil, že Barack Obama je řízen svými finančními dárči, jež sponzorovali jeho volební kampaň.⁴⁶ Nebo, že tehdejší prezident během své funkce hrál golf místo toho, aby řešil problémy, kterým USA čelí.⁴⁷

Donald Trump od samého začátku své politické kampaně kritizoval svou volební soupeřku Hillary Clintonovou. Ale nutno podotknout, že také demokratická kandidátka měla vůči Trumpovi určité výhrady. Kareem Darwish společně se svými kolegy detailněji zkoumal

⁴⁴ TRUMP, Donald. Donald Trump Presidential Campaign Announcement Full Speech (C-SPAN). C-SPAN. YouTube [online]. 16.5.2015 [cit. 2019 -03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=apjNfkysjBM&t=731s>

⁴⁵ TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " A massive blow to Obama's message - only 38,000 new jobs for month in just issued jobs report. That's REALLY bad!" 6.6.2016, 6:42. Tweet.

⁴⁶ TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " Can you believe that,with all of the problems and difficulties facing the U.S., President Obama spent the day playing golf.Worse than Carter" 13.10.2014, 17:03. Tweet.

⁴⁷ TRUMP, Donald. Ainsley Earhardt interviews President Donald Trump. Fox News. YouTube [online]. 23.8.2018 [cit. 2019 -03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RuwK1QipDDg&t=39s>

tuto vzájemnou rivalitu, která se odehrávala na sociální síti Twitter. Jejich výzkum prokázal, že oficiální profil Donalda Trumpa disponoval mnohonásobně více příspěvky, jež "útočily" na Hillary Clintonovou než tomu bylo naopak.⁴⁸ Demokratický kandidát v mnoha svých vyjádřeních označoval svou protikandidátku slovem "crooked" čili "křivá". Clintonovou, stejně jako Baracka Obamu, kritizoval zejména v určitých bodech svého programu. Například Trump na sociální síti Twitter napsal, že otevřená imigrační politika Clintonové zapříčiní menší bezpečnost pro všechny, zatímco sám prosazoval omezení vstupu cizinců z muslimských zemí.⁴⁹ Avšak také politická kauza Clintonové, ohledně používání soukromých emailů pro pracovní účely, za kterou by podle Trumpa měla jít do vězení, se dá považovat za boj proti elitě.⁵⁰

2.1.3 Trumpův předvolební populismus: Vztah k médiím

V amerických prezidentských volbách v roce 2016 hrála klíčovou roli média. Donald Trump poskytoval rozhovory a společně se svými spolukandidáty se účastnil předvolebních debat, které vysílalo mnoho rozhlasových a televizních zpravodajství. Tato účast sloužila především k potřebné sebepropagaci. Sociální sítě Facebook a Twitter byly také významným prostředkem Trumpovi kampaně, jehož hojně využíval. Navzdory tomu, že Trump v těchto předních amerických médiích veřejně vystupoval, začal některá z nich označovat za "fake news". Podle Donalda Trumpa nejvíce "falešných zpráv" produkují CNN a New York Times, jak o tom informoval britský deník the Guardian.⁵¹ Na příkladu z jednoho twitterového

⁴⁸ DARWISH, Kareem, Walid MAGDY a Tahar ZANOUDA. Trump vs. Hillary: What went Viral during the 2016 US Presidential Election [online]. 2017 [cit. 2019-03-28].

⁴⁹ TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " Hillary Clinton's open borders immigration policies will drive down wages for all Americans - and make everyone less safe." 21.6.2016, 9:44. Tweet.

⁵⁰ TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " Hillary Clinton should have been prosecuted and should be in jail. Instead she is running for president in what looks like a rigged election" 15.10.2016, 5:23. Tweet.

⁵¹ SIDDIQUI, Sabrina. Donald Trump faces backlash as he reveals 'Fake News Awards' winners. The Guardian. [online]. [cit. 2019 -03-22]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jan/17/trump-fake-news-awards-winners>

příspěvku, ve kterém označil CNN za "zprávy Hillary Clintonové"⁵², lze usoudit, že "fake news" jsou nedílnou součástí elit, proti kterým Trump v předvolební kampani bojoval. V návaznosti na výsledky prezidentských voleb v roce 2016 výzkum Hunt a Gentzkowa potvrzuje, že "falešné zprávy" mohly být klíčové ve volbě Donalda Trumpa, jakožto nového prezidenta Spojených států amerických.⁵³ Podle nich Trumpovi voliči ztratili důvěru v mainstreamová média a čerpali tak informace týkající se voleb z alternativních zdrojů, a to zejména ze sociálních sítí.⁵⁴ Kelly Garrett ve svém článku přichází s hypotézou, jež předpokládá velkou intenzitu šířících se dezinformací na internetových platformách, jakými jsou Facebook a Twitter z důvodu jejich širokého uživatelského rozhraní.⁵⁵ Garrettova teze byla výzkumem Allcotta a Gentzkowa prokázána. Podle nich se největší koncentrace "fake news" nacházela na sociální síti Facebook, nikoli v tradičních zpravodajstvích. Podstatnou roli ve výsledcích voleb byla jakási akumulace a následné šíření takzvaných "pro-Trump fake news", které podle průzkumu výrazně převyšovaly nad "falešnými zprávami" zvýhodňující Trumpovu hlavní protikandidátku Hillary Clintonovou.⁵⁶ V návaznosti na fakt, že nejvíce takzvaných falešných zpráv se nacházelo na sociální síti Facebook, stojí za zmínku kauza ohledně společnosti Cambridge Analytica. Cambridge Analytica byla firma zabývající se analýzou dat, v jejímž vedení byl i Steve Bannon, tehdejší poradce Donalda Trumpa. Tato společnost, která úzce spolupracovala s týmem, jež vedl Trumpovu kampaň na začátku roku 2014, získala bez povolení informace o více než 50 miliónech osob z již právě zmiňovaného Facebooku. Osobní údaje uživatelů využila k vytvoření softwarového programu pro předvídání a ovlivňování voleb. Systém sloužil především k profilování jednotlivých

⁵² TRUMP, Donald (realDonaldTrump). "The ratings at [@FoxNews](#) blow away the ratings of [@CNN](#) - not even close. That's because CNN is the Clinton News Network and people don't like" 17.7.2016, 6:09. Tweet.

⁵³ ALLCOTT, Hunt a Matthew GENTZKOW. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *The Journal of Economic Perspectives* [online]. 2017, 31(2), s. 232 - 233 [cit. 2019-03-23]. ISSN 08953309.

⁵⁴ ALLCOTT, Hunt a Matthew GENTZKOW. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *The Journal of Economic Perspectives* [online]. 2017, 31(2), s. 224 [cit. 2019-03-23]. ISSN 08953309.

⁵⁵ GARRETT, R. Kelly. Social media's contribution to political misperceptions in U.S. Presidential elections. *PLoS ONE* [online]. 2019, 14(3), s. 14 [cit. 2019-04-06]. DOI: 10.1371/journal.pone.0213500. ISSN 19326203.

⁵⁶ ALLCOTT, Hunt a Matthew GENTZKOW. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *The Journal of Economic Perspectives* [online]. 2017, 31(2), s. 202 - 223 [cit. 2019-03-23]. ISSN 08953309.

amerických voličů a následně personalizované reklamě, která na ně cílila.⁵⁷ Avšak podle Anne Marii Dragomirové Cambridge Analytica nebyla jedinou společností ovlivňující voliče. Dragomirová ve svém článku uvádí, že v návaznosti na výpovědi Colina Stretche, právníka sociální sítě Facebook, před Kongresem Spojených států amerických lze hovořit o ruském vměšování do prezidentských voleb v roce 2016. Měly být vytvořeny falešné facebookové účty, ze kterých se dezinformace šířila dále po platformě. Na Facebooku docházelo také k propagaci v podobě placených reklam, kde některé z nich byly placeny přímo v ruské měně.⁵⁸ V rámci vyšetřování ruského zásahu do voleb bylo obžalováno třináct Rusů a tři společnosti na základě vytváření a sdílení hanlivých informací o Hillary Clintonové, jak uvedl deník The Guardian.⁵⁹ Dragomirová dále píše o obdobném šíření "fake news" na sociální síti Twitter, kde její provozovatelé připouštějí zneužití platformy k ovlivnění prezidentských voleb. Nutno zmínit i společnost YouTube. Googlem vlastněný internetový server pro sdílení video souborů disponoval velkým množstvím videí, které byly následně šířeny skrze výše zmíněné sociální sítě jako propagandistický materiál.⁶⁰

Podle Garretta Kellyho "falešné zprávy" ohrožují základy demokracie tím, že narušují procesy rozhodování jednotlivých voličů. Mohou zbarvit úsudky a vytvořit tak kontrast s jejich zájmy.⁶¹ Kellyho výzkum prokázal malý, ale přesto významný vliv "fake news" na výsledné rozhodování v amerických prezidentských volbách v roce 2016.⁶² Vliv takzvaných "fake news" způsobuje, že lidé mají větší tendenci věřit zprávám potvrzujících jejich politický

⁵⁷ GADWALLADR, Carole a Emma GRAHAM-HARRISON. Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach. The Guardian [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>

⁵⁸ DRAGOMIR, Anne maria. THE FAKE NEWS PHENOMENON IN THE SOCIAL MEDIA ERA. Strategic Impact [online]. 2017, 64/65(3/4), s. 61 [cit. 2019-04-07]. ISSN 18415784.

⁵⁹ SMITH, David. Mueller's indictment of 13 Russians strikes at the heart of the meddling matter. The Guardian. online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/feb/16/trump-mueller-russia-indictment-what-does-it-mean>

⁶⁰ DRAGOMIR, Anne maria. THE FAKE NEWS PHENOMENON IN THE SOCIAL MEDIA ERA. Strategic Impact [online]. 2017, 64/65 (3/4), s. 61 [cit. 2019-04-07]. ISSN 18415784.

⁶¹ LAU, R. Richard, David J. ANDERSEN a David P. REDLAWSK. An Exploration of Correct Voting in Recent U.S. Presidential Elections. American Journal of Political Science [online]. 2008, 52(2), s. 395 - 411 [cit. 2019-04-08]. ISSN 00925853.

⁶² GARRETT, R. kelly. Social media's contribution to political misperceptions in U.S. Presidential elections. PLoS ONE [online]. 2019, 14 (3), s. 16 [cit. 2019-04-08]. DOI: 10.1371/journal.pone.0213500. ISSN 19326203.

názor či identitu než těm, které je přesvědčují o opaku.⁶³ Zároveň je tedy pravděpodobné, že klamně informace šířené skrze sociální média si daní uživatelé neověřují.⁶⁴ V návaznosti na tento fakt vznikají na sociálních sítích jakési segregované komunity, v nichž jednotliví uživatelé mezi sebou šíří určitý druh "fake news", s nímž se ztotožňují.⁶⁵

2.1.4 Trumpův předvolební populismus: Sjednocení lidu

Na jednom z mnoha veřejných vystoupení Donald Trump pronesl "We will make America great again."⁶⁶ Tím naznačil, že společně s jednotným lidem dokáže učinit Spojené státy americké opět skvělými. Avšak ne všichni občané jsou součástí onoho "Trumpova lidu", jak již výše zmiňovaný článek Karin Wahl-Jorgensenové naznačoval. Nepatří tam zejména "bažina", kterou často označoval elity, jakými byli například Hillary Clintonová nebo Barack Obama. Ale jsou to také Trumpovy hněvem doprovázené výroky na téma migrace a islám nebo určité poznámky o ženách, které postavily proti sobě skupinu Američanů odsuzující jeho názory na straně jedné, a Donalda Trumpa společně s lidmi, jejichž hodnoty hájil, na straně druhé. Tyto klíčové body uvedl ve svém článku i Philip L. Martin. Podle něj vědci na základě Trumpových výroků o migrantech a poznámkách o ženách předpovídali, že není dostatek "bílé dělnické třídy" tvořené převážně muži střední a starší věkové kategorie, aby ve volbách porazil početnější skupinu žen a menšin inklinující spíše k Hillary Clintonové. Ale Martin

⁶³ LEWANDOWSKY, Stephan, Norbert SCHWARZ a John COOK. Misinformation and Its Correction: Continued Influence and Successful Debiasing. *Psychological Science in the Public Interest* [online]. 2012, 13(3), s. 106 - 113 [cit. 2019-04-08]. DOI: 10.1177/1529100612451018. ISSN 15291006.

⁶⁴ JUN, Y., R. MENG a G.v. JOHAR. Perceived social presence reduces fact-checking. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* [online]. 2017, 114(23), s. 5976 - 5981 [cit. 2019-04-08]. DOI: 10.1073/pnas.1700175114. ISSN 10916490.

⁶⁵ ZOLLO, Fabiana, Alessandro BESSI, Michela DEL VICARIO, Antonio SCALA, Guido CALDARELLI, Louis SHEKHTMAN, Shlomo HAVLIN a Walter QUATTROCIOCCI. Debunking in a world of tribes. *PLoS ONE*[online]. 2017, 12(7), s. 1-27 [cit. 2019-04-08]. DOI: 10.1371/journal.pone.0181821. ISSN 19326203.

⁶⁶ TRUMP, Donald. Donald Trump: I'm with you, I am your voice. Fox News. YouTube [online]. 21.7.2016 [cit. 2019 -03-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HuWEgA1eNZg&t=42s>

posléze dodává, že v roce 2016 vzrostl počet "bílých voličů" a zvrátil tak predikovaný výsledek voleb.⁶⁷

2.2 Trumpův populismus u moci

Již před volbami Donald Trump svou rétorikou vyvolal v občanech nacionalistické cítění tím, že vyjmenoval jednotlivé hrozby, kterým USA čelí. Jednalo se zejména o "krádež práce" přistěhovalci s "teroristickými tendencemi", o "hloupé" dohody o volném obchodu, o "smyšlené" změně klimatu a "podvodných" vědeckých studií, které ji podporují, nebo se jednalo o hrozbu ze strany "nečestné" Číny, jež je zapojená do "nezákonných činností". Podle Michaela Magcamita tyto jednotlivé body vyvolané vůlí lidu legitimizují Donalda Trumpa k provádění populistických a mnohdy neliberálních opatření.⁶⁸

2.2.1 Trumpův populismus u moci: Boj proti elitám

Po nástupu do funkce prezidenta začal Donald Trump pracovat na plnění předvolebních slibů. Elliott Abrams ve svém článku píše o tom, že prosby mnoha Američanů byly elitami ve Washingtonu delší dobu ignorovány, co bylo mimo jiné i impulzem pro Trumpova politická rozhodnutí. Abrams tuto skutečnost dokládá na příkladu Trumpovy kritiky nespravedlivých dohod v rámci mezinárodního obchodu, přesto se většina politiků shoduje na tom, že tyto smlouvy mají velké výhody pro USA.⁶⁹ Mimo jiné tyto neshody názorů mezi elitami a prezidentem v některých případech bránily Trumpovi prosazování vůle lidu. Například Donald Trump postavil svou kandidaturu na omezení přistěhovalectví, jehož součástí byla také výstavba zdi podél hranic s Mexikem. Zeď by podle něj měla zabránit

⁶⁷ MARTIN, Philip I. Election of Donald Trump and migration. *Migration Letters* [online]. 2017, 14(1), s. 162 [cit. 2019-03-23]. ISSN 17418984.

⁶⁸ MAGCAMIT, M. Explaining the three-way linkage between populism, securitization, and realist foreign policies: President donald trump and the pursuit of "America first" doctrine. *World Affairs* [online]. 2017, 180(3), s. 17 - 18 [cit. 2019-04-03]. DOI: 10.1177/0043820017746263. ISSN 00438200.

⁶⁹ ABRAMS, Elliott. Trump Versus the Government: Can America Get Its Story Straight?. *Foreign Affairs* [online]. 2019, 98(1), s. 132 - 133 [cit. 2019-03-31]. ISSN 00157120.

příchodu mnoha nelegálních migrantů, kteří se podílejí na vraždách, obchodu s drogami a sexuální násilí.⁷⁰ Navzdory Trumpovu předvolebnímu slibu, že hrazení bude financovat samo Mexiko⁷¹, prezident požádal senát o 5,7 miliardy dolarů na stavbu zdi. Podle senátorů Trump takto útočí na demokracii a vyvolává strach. Zeď by byla podle nich drahá a neefektivní.⁷² Když tato žádost byla zamítnuta, tak situace dospěla k takzvanému shutdownu.⁷³ "Shutdown" vychází z Ústavy Spojených států amerických a znamená přerušování financování vlády. Toto omezení je způsobeno neshodou prezidenta a senátu ohledně státního rozpočtu.⁷⁴ Následně se Trump pokusil výstavbu zdi prosadit způsobem, že vyhlásil stav nouze právě na hranicích s Mexikem. Avšak i toto úsilí muselo být schváleno horní komorou Kongresu Spojených států amerických, která jej opět vetovala.⁷⁵ Nejdéle trávající "shutdown" v amerických dějinách ukončil Donald Trump více než po měsíci, a to aniž by došlo ke schválení financování zdi, a při kterém byly stovky tisíc federálních zaměstnanců bez mzdy.⁷⁶

Donald Trump, jakožto 45. prezident Spojených států amerických na začátku svého prvního mandátu uvedl do funkce jednotlivé ministry a poradce. Pozoruhodné je, že i přes svou kampaň namířenou proti elitám jmenoval Neila Gorsuche novým soudcem nejvyššího soudu a Herberta Raymonda McMastera poradcem pro národní bezpečnost. Oba byli podle

⁷⁰ TRUMP, Donald. Trump's full speech from Oval Office on shutdown and border wall (Full national address). CNN. YouTube [online]. 8.1.2019 [cit. 2019 -03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KWcmZ8hozvU>

⁷¹ TRUMP, Donald. Mexico will pay for border wall and 'enjoy it', says Trump. Guardian News. YouTube [online]. 30.5.2018 [cit. 2019 -04-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=M3cBvP6b8O4>

⁷² PELOSI, Nancy. Democrats to Trump: 'End this shutdown now'. AP Archive. YouTube [online]. 13.1.2019 [cit. 2019 -04-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=D7J8VCJSxj0>

⁷³ TRUMP, Donald. Trump's full speech from Oval Office on shutdown and border wall (Full national address). CNN. YouTube [online]. 8.1.2019 [cit. 2019 -03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KWcmZ8hozvU>

⁷⁴ DZIAK, Mark. Government shutdowns in the United States. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2019 [cit. 2019-04-12].

⁷⁵ COCHRANE, Emily a Glenn THRUSH. Senate Reject Trump's Border Emergency Declaration, Setting Up First Veto. *The New York Times* [online]. [cit. 2019 -04-02]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/03/14/us/politics/senate-vote-trump-national-emergency.html>

⁷⁶ GAMBINO, Lauren a Joana WALTERS. Trump signs bill to end \$6bn shutdown and temporarily reopen government. *The Guardian* [online]. [cit. 2019 -04-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/us-news/2019/jan/25/shutdown-latest-news-trump-reopens-government-deal-democrats>

Alexe Newmana součástí onoho establishmentu. Předtím totiž zastávali funkci v Radě pro mezinárodní vztahy.⁷⁷

2.2.2 Trumpův populismus u moci: Vztah populismu k médiím

Jak již bylo zmíněno výše, Donald Trump v předvolební kampani označil mnoho zpravodajství za "fake news". Jeho vztah k těmto médiím přetrval i do pozice prezidenta Spojených států amerických. Na svém twitterovém účtu nejčastěji kritizuje CNN, NBC nebo New York Times. V souvislosti s Trumpovými postoji k médiím je důležité zmínit případ, kdy reportérka CNN byla vyloučena z akce pořádané Bílým domem poté, co kladla "nevhodné" otázky Donaldu Trumpovi, jak uvedla tisková mluvčí Bílého domu Sarah Sandersová. Reportérka Kaitlan Collinsová se prezidenta zeptala na otázky týkající se odložené návštěvy ruského prezidenta Vladimíra Putina a utajených nahrávek dokumentující Trumpův rozhovor s právníkem Michaelem Cohenem.⁷⁸ Tento čin znamenal ohrožení svobody tisku v demokratické zemi.

2.2.3 Trumpův populismus u moci: Hierarchizace populistické strany

Dle Jana Werenera-Mülera je hierarchizace populistické strany jedním ze znaků populismu. Pokud je jedním z indikátorů populismu "hierarchizace populistické strany", tak je otázkou, jak lze toto aplikovat na funkci amerického prezidenta, který je zvolený proto, aby řídil americkou vládu a zároveň je za ní zodpovědný. Nicméně míra autoritativního vedení americké vlády ze strany Donalda Trumpa a to, jakým způsobem vyžaduje loajalitu a jak jí rozumí, poukazuje na to, že i tento prvek populismu je jeho politické práci vlastní. Elliott Abrams ve svém článku píše, že Donald Trump si své jednotlivé ministry vybíral podle toho, zda měli stejné smýšlení jako on. Avšak během prezidentova prvního volebního období bylo

⁷⁷ NEWMAN, Alex. IS THE SWAMP DRAINING TRUMP?. New American (08856540) [online]. 2017, 33(10), s. 21 [cit. 2019-03-30]. ISSN 08856540.

⁷⁸ STELTER, Brian. White House bans network pool reporter from Rose Garden event. CNN [online]. [cit. 2019 -04-19]. Dostupné z: <https://money.cnn.com/2018/07/25/media/white-house-kaitlan-collins-press-pool/index.html>

možné zaregistrovat určité neshody názorů mezi Trumpem a některými členy jeho administrativy.⁷⁹ Tyto neshody následně vyústily například v odchod ministra zahraničních věcí Rexe Tillersona nebo ministra obrany Jamese Mattise. Rex Tillerson popsal důvody svého odchodu tak, že prezident i přes jeho rady si chtěl vždy prosadit svůj názor.⁸⁰ Z tohoto lze usoudit, že Donald Trump čeká od svých ministrů loajalitu za každou cenu místo toho, aby mu poskytovali jejich odborné rady.

2.3 Trumpův populismus po ukončení prvního mandátu

V listopadu roku 2020 proběhnou v USA prezidentské volby, ve kterých bude mimo jiné kandidovat i dosavadní prezident.⁸¹ Donald Trump během své předvolební kampaně a svého prvního politického mandátu vykazoval charakteristické prvky populismu, jak uvádí výše zmíněná analýza. Je tedy velmi pravděpodobné, že v nadcházejících volbách bude pomocí kritiky elit a voláním po jednotné Americe usilovat o hlasy voličů. Některá Trumpova politická rozhodnutí nebo kauzy spojené s jeho předvolební kampaní mohou ohrozit jeho obhajobu postu prezidenta Spojených států amerických.

⁷⁹ ABRAMS, Elliott. Trump Versus the Government: Can America Get Its Story Straight?. Foreign Affairs [online]. 2019, 98(1), s. 132 [cit. 2019-03-31]. ISSN 00157120.

⁸⁰ TILLERSON, Rex. Rex Tillerson opens up on Trump and his firing: "We did not have a common value system". CBS This Morning. YouTube [online]. 7.12.2018 [cit. 2019 -03-31]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=r6Rc68FXk-E>

⁸¹ BURNS, Alexander. Matt FLEGENHEIMER, Jasmine C. LEE, Lisa LERER a Jonathan MARTIN. Who's Running for President in 2020?. The New York Times [online]. [cit. 2019 -04-19]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/interactive/2019/us/politics/2020-presidential-candidates.html>

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se věnovala problematice soudobého populismu a analýze určité části politické činnosti Donalda Trumpa. V úvodu byl objasněn pojem populismus. Cass Mudde jej definuje jako politickou ideologii, která řadí společnost do dvou antagonistických skupin. Je to především "čistý lid", jež bojuje proti "zkorumpované elitě". Populismus se může vyskytovat v levicových i pravicových stranách. Jedná se o jakousi degradovanou formu demokracie.

Mezi nejpodstatnější, ale nikoli jediný znak populismu, patří boj proti elitám. Například maďarský premiér Viktor Orbán se vymezuje vůči miliardáři Georgovi Sorovi, o kterém hovoří jako o "predátorovi, jež plave v maďarských vodách". Také český prezident Miloš Zeman delší dobu kritizuje takzvanou "pražskou kavárnu". Jens Jessen charakterizuje elity jako "ti, kteří zastávají opačný názor". Paradoxem je, že mnohdy samotní populističtí představitelé se stávají onou elitou, kterou tak kritizují.

Média jsou nedílnou součástí dnešní politiky, ale také i populismu. Podle amerického profesora z Yaleovy univerzity Timothy Snydera populisté útočí na pravdu tím, že označují soukromá i veřejnoprávní zpravodajství za lživá. Například tak učinil český politik Andrej Babiš, když označil reportérku Emmu Smetanu za neobjektivní novinářku a celá soukromá DVTV, pro kterou Smetana pracuje, je podle jeho slov "antibabišovská". Timothy Snyder na toto téma dodává, že není podstatné, kdo je vlastníkem daného zpravodajství. Záleží především na faktech a na ověřování, zda jsou zprávy pravdivé či nikoli. Někteří populisté se také snaží ovládat média. Například český premiér Andrej Babiš na utajených nahrávkách hovoří s redaktorem Mladé fronty DNES o tom, co by měl redaktor v novinách napsat. V některých případech populisté poskytují rozhovory pouze pro ně loajálnější zpravodajství. Jako je to u prezidenta České republiky Miloše Zemana, který uděluje interview převážně televizi Barandov. Největší prostor pro propagaci umožňují moderní technologie a služby. Jsou to především sociální sítě Facebook a Twitter, na kterých si nejen politici mohou zaplatit reklamu nebo využít bezplatné možnosti pro PR. Podle Ivana Krasteva také někteří populisté z těchto platforem zjišťují přání potenciálních voličů a následně jim říkají, co je pro ně nejlepší.

Populismus se vyznačuje tím, že volá po sjednoceném lidu. Avšak pouze část lidu tvoří skutečný lid, protože jej tato ideologie rozděluje na "lid" a na "elity". Reakcí na své kritiky to doložil turecký prezident Recep Tayyip Erdoğan, když řekl "My jsme lid. Kdo jste vy?".

Podobně se vyjádřil britský politik Nigel Farage. Během vyhlášení výsledků voleb o odchodu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska z Evropské unie pronesl "Jedná se o vítězství opravdových lidí, vítězství obyčejných lidí.". Z prohlášení těchto dvou politiků je patrné, že v populistické ideologii nejde o opravdové sjednocení všech obyvatel v jeden celek. Ale také zde není prostor pro status quo, protože ve Farageově i Erdoganově argumentaci opačný názor nemá žádnou váhu.

Populisté se vyznačují také tím, že pouze oni jsou nositeli takzvaného hlasu lidu. Svou charismatickou rétorikou cílí na emoce a domnělé potřeby voličů. Ale ve skutečnosti zastávají pouze hlas lidí, kteří se s populistickými myšlenkami ztotožňují. Proto je tedy onen "hlas lidu" jakousi iluzí.

Jan-Werner Müller ve své knize zmiňuje, že uvnitř populistických stran jsou řadoví členové podřízeni jednomu vůdci. Příkladem je nizozemská strana Partij voor de Vrijheid, jejímž lídrem je Geert Wilders.

Populismus vykazuje určité znaky v jednotlivých etapách. Tato politická ideologie se v předvolební kampani projevuje zejména kritikou elit, kterými jsou ve většině případů vlády daných zemí nebo média. Dále zde jednotliví zástupci volají po jednotném lidu, do něž patří jen někdo. Kandidátní populistické strany se mnohdy nazývají politickými hnutími. Samotný pojem "politické hnutí" naznačuje onen boj proti ustáleným politickým zvyklostem. Tento znak je možné spatřit u italského Hnutí pěti hvězd nebo u českého SPD. Pokud populisté neuspějí u voleb, budou z toho vinit "skutečný lid", který se ještě neodvážil promluvit.

Populismus u moci se projevuje i nadále kritikou elit, voláním po sjednoceném lidu a jedinečným zastoupením vůle lidu. Příznačným rysem populismu u moci je také snaha ovládat nezávislé státní instituce. Jak například učinila polská strana PiS, když prosadila právo parlamentu volit náhradníky pěti ústavním soudcům. Dalším znakem je takzvaný politický klientelismus, který umožňuje materiální směnu za volební preference. Jako to udělalo například hnutí ANO, když prosadilo slevu na jízdě pro seniory a studenty. Také prosazováním celostátních referend dávají populisté občanům pocit opětovného navrácení moci do jejich rukou.

Jelikož se tato bakalářská práce zaměřovala na fenomén soudobého populismu a výše zmínění populisté jsou stále v politice, tak lze jen stěží predikovat chování jednotlivých aktérů po ukončení jejich mandátu.

Druhá část práce se věnovala analýze předvolební kampaně a politickému chování amerického prezidenta Donalda Trumpa. Trumpův populismus v předvolební kampani byl silně motivován hněvem. Svůj hněv směřoval proti politickým elitám, etnickým menšinám,

migrantům nebo také ženám. Republikánský kandidát elitou považoval především svou demokratickou protikandidátku Hillary Clintonovou nebo tehdejšího prezidenta Baracka Obamu. Donald Trump tyto elity kritizoval zejména pro jejich imigrační politiku, zavedení zdravotního pojištění nebo že poskytly Američanům málo pracovních příležitostí. Za zmínku také stojí Trumpova kritika Clintonové ve věci používání soukromých emailů pro federální účely.

Donald Trump před volbami často označoval některá média jako "fake news". Jednalo se zejména o CNN a New York Times, která v jeho pojetí byla součástí elit. Trumpovo znehodnocování jednotlivých zpravodajství zapříčinilo, že mnoho Američanů čerpalo volební informace z alternativních zdrojů, jakými byly sociální sítě Facebook a Twitter. Avšak výzkum Allcotta a Gentzkowa prokázal největší výskyt "fake news" právě na těchto platformách. Šířily se zde ve větší míře diskreditující a smyšlené informace o Hillary Clintonové. S touto problematikou úzce souvisí kauza ohledně Cambridge Analytica, která ze sociální sítě Facebook nezákonně získala informace o více než 50 miliónech osobách, jež následně využila k profilování jednotlivých amerických voličů a následné personalizované reklamě na ně. Cambridge Analytica úzce spolupracovala s volebním týmem Donalda Trumpa. Avšak tato kauza nebyla jediným případem, v němž došlo k ovlivňování voleb. Byl zde také zásah ze strany Ruska, kdy fiktivní uživatelské účty na Facebooku a Twitteru šířily propagaci v podobě hanlivých informací o Hillary Clintonové. Na Facebooku docházelo i k placené propagandistické reklamě, která měla být placena v ruské měně. "Fake news" napadají demokratické hodnoty tím, že narušují úsudky jednotlivých voličů. Výzkum Garretta Kellyho prokázal malý, ale přesto významný vliv "falešných zpráv" na výsledky prezidentských voleb v roce 2016.

Donald Trump hovořil o tom, že společně s Američany učiní Spojené státy americké opět skvělé. Avšak nejednalo se o všechny Američany, nýbrž o "bílou dělnickou třídu", která stála proti skupině lidí neztotožňující se s Trumpovými výroky na téma migrace a jistými poznámkami o ženách.

Donald Trump po nástupu do funkce prezidenta Spojených států amerických začal pracovat na svých předvolebních slibech. Trumpova prezidentská rozhodnutí byla silně motivována vůlí lidu, jejímž jedním z přání bylo vyřešit "krádež" práce přistěhovalci. Z tohoto důvodu začal americký prezident plánovat stavbu zdi podél hranic s Mexikem, která by zabránila migraci ze zemí Střední a Jižní Ameriky. Americký prezident pro uskutečnění projektu požádal elitářský Senát o 5,7 miliardy. I přes to, že Trump vyhlásil "výjimečný stav", byl tento návrh vetován. Proto situace dospěla do takzvaného "shutdownu", kdy přestali být

placení státní zaměstnanci. Po více než měsíci byl "shutdown" ukončen bez schválení financování zdi. Dá se tedy říci, že elity v horní komoře Kongresu Spojených států amerických brání Donaldu Trumpovi prosadit vůli lidu.

Zajímavé je, že i když Trump v předvolební kampani kritizoval elity, tak posléze jmenoval do funkce Neila Gorsuche a Herberta Raymonda McMastera, kteří dříve byli součástí onoho establishmentu.

Donald Trump v kritice médií pokračuje i během svého prvního mandátu. V souvislosti s Trumpovými postoji k médiím je důležité zmínit případ, kdy reportérce CNN Kaitlan Collinsová byla odepřena přístup na akci konanou v Bílém domě. Tento čin vyvolal jisté znepokojení mezi širší veřejností.

Jedním z prvků populismu je podle Jana Werenera-Mülera jakási hierarchizace populistické strany. Obdobný případ je možný pozorovat u autoritativního vedení americké vlády ze strany Donalda Trumpa a to, jakým způsobem vyžaduje loajalitu svých ministrů. Pokud tyto požadavky nesplnili, tak to způsobilo například odchod ministra zahraničí Rexe Tillersona nebo ministra obrany Jamese Mattise.

V současné době se Donald Trump připravuje na nadcházející prezidentské volby, které proběhnou v listopadu roku 2020. Americký prezident se v nich pokusí obhájit svůj dosavadní post a je velmi pravděpodobné, že k tomu použije populistickou rétoriku v obměněné podobě.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ABRAMS, Elliott. Trump Versus the Government: Can America Get Its Story Straight?. Foreign Affairs [online]. 2019, 98(1), s. 132 - 133 [cit. 2019-03-31]. ISSN 00157120.
- ACHEN, Christopher H a Larry M BARTELS. Democracy for Realists: Why elections Do Not Produce Responsive Government. In. MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, s. 41. ISBN 978-80-7438-183-6.
- ALLCOTT, Hunt a Matthew GENTZKOW. Social Media and Fake News in the 2016 Election. The Journal of Economic Perspectives [online]. 2017, 31(2), [cit. 2019-03-23]. ISSN 08953309.
- BABIŠ, Andrej. KONFLIKT: Babiš ostře napadl redaktorku DVTV! Šéf hnutí ANO urážel rodinu Emmy Smetana!. POLITIKA 24. YouTube [online]. 29.1.2018 [cit. 2019 - 02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=GhLpqcF9tpg>
- BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš - Jste zkorumpovaná pakáž. TheFebyck. YouTube [online]. 1.2.2017 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tfUNYgHy8ZY>
- BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš - média neovlivňuju. Šuman Julius. YouTube [online]. 3.5.2017 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rAKJRzac2T0>
- BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš: Lidi mají plné zuby neschopáků a zlodějů. Zlatá koruna. YouTube [online]. 18.10.2013 [cit. 2019 -02-12]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=64yg6qCtT7A>
- BAKER, Peter. We the people?: the battle to define populism. The Guardian [online]. [cit. 2019 -02-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2019/jan/10/we-the-people-the-battle-to-define-populism>
- BLOOM, Peter. We live in a populist age – but who are ‘the people’?. The Conversation [online]. [cit. 2019 -02-09]. Dostupné z: <http://theconversation.com/we-live-in-a-populist-age-but-who-are-the-people-91793>
- BRODCOVÁ, Daniela, Kateřina GOLASOVSKÁ a Marie BASTLOVÁ. Okamura: Chceme zrušit Senát a zestátnit Českou televizi a Český rozhlas. Český rozhlas [online]. [cit. 2019 -03-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/tomio-okamura-senat-zruseni-financovani-spd-cesky-rozhlas_1710232153_gol

- BURNS, Alexander. Matt FLEGENHEIMER, Jasmine C. LEE, Lisa LERER a Jonathan MARTIN. Who's Running for President in 2020?. The New York Times [online]. [cit. 2019 -04-19]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/interactive/2019/us/politics/2020-presidential-candidates.html>
- CABADA, Ladislav, Michal KUBÁT a kol. Úvod do studia politické vědy. s. 229 [online]. [cit. 2018 -03-07]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1456/podzim2018/BKV_ZAPO/um/Cabada_Kubat-Uvod-do-studia-politicke-vedy.pdf
- COCHRANE, Emily a Glenn THRUSH. Senate Reject Trump's Border Emergency Declaration , Setting Up First Veto. The New York Times [online]. [cit. 2019 -04-02]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/03/14/us/politics/senate-vote-trump-national-emergency.html>
- DARWISH, Kareem, Walid MAGDY a Tahar ZANOUDA. Trump vs. Hillary: What went Viral during the 2016 US Presidential Election [online]. 2017 [cit. 2019-03-28].
- DRAGOMIR, Anne maria. THE FAKE NEWS PHENOMENON IN THE SOCIAL MEDIA ERA. Strategic Impact [online]. 2017, 64/65(3/4), s. 61 [cit. 2019-04-07]. ISSN 18415784.
- DZIAK, Mark. Government shutdowns in the United States. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2019 [cit. 2019-04-12].
- GADWALLADR, Carole a Emma GRAHAM-HARRISON. Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach. The Guardian [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>
- GAMBINO, Lauren a Joana WALTERS. Trump signs bill to end \$6bn shutdown and temporarily reopen government. The Guardian [online]. [cit. 2019 -04-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/us-news/2019/jan/25/shutdown-latest-news-trump-reopens-government-deal-democrats>
- GARRETT, R. Kelly. Social media's contribution to political misperceptions in U.S. Presidential elections. PLoS ONE [online]. 2019, 14(3), s. 14 [cit. 2019-04-06]. DOI: 10.1371/journal.pone.0213500. ISSN 19326203.
- JELEN, Tomáš. Vláda schválila slevy na jízdném pro studenty a seniory. Přijdou na téměř šest miliard. Český rozhlas [online]. [cit. 2019 -03-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/jizdne-student-senior-vlak-autobus-vlada_1803271108_ako

- JESSEN, Jens. Vom SPD-Kanzlerkandidaten bis zu den Populisten ist man sich einig: Die Elite soll abtreten. Ein jämmerlicher Irrtum. Die Zeit [online]. [cit. 2018 -12-31]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/2017/08/populismus-eliten-hass-spd-cdu-afd-kritik/komplettansicht>
- JUN, Y., R. MENG a G.v. JOHAR. Perceived social presence reduces fact-checking. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America [online]. 2017, 114(23), s. 5976 - 5981 [cit. 2019-04-08]. DOI: 10.1073/pnas.1700175114. ISSN 10916490.
- KRASTEVA, Ivan. Žiadajme nemožné!. Stredoeurópske Fórum. YouTube [online]. 10.12.2018 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9I2Z0rULxII>
- LAU, R. Richard, David J. ANDERSEN a David P. REDLAWSK. An Exploration of Correct Voting in Recent U.S. Presidential Elections. American Journal of Political Science [online]. 2008, 52(2), s. 395 - 411 [cit. 2019-04-08]. ISSN 00925853.
- LEWANDOWSKY, Stephan, Norbert SCHWARZ a John COOK. Misinformation and Its Correction: Continued Influence and Successful Debiasing. Psychological Science in the Public Interest [online]. 2012, 13(3), s. 106 - 113 [cit. 2019-04-08]. DOI: 10.1177/1529100612451018. ISSN 15291006.
- MAGCAMIT, M. Explaining the three-way linkage between populism, securitization, and realist foreign policies: President donald trump and the pursuit of “America first” doctrine. World Affairs [online]. 2017, 180(3), s. 17 - 18 [cit. 2019-04-03]. DOI: 10.1177/0043820017746263. ISSN 00438200.
- MATHÉ, Lukáš. Za letáky či jídlo pro migranty vězení. Maďarský parlament schválil kontroverzní zákon „Stop Sorosovi“. ČT24 [online]. [cit. 2018 -12-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2514910-za-letaky-ci-jidlo-pro-migranty-vezeni-madarsko-hlasuje-o-kontroverznim-zakone-stop>
- MARTIN, Philip I. Election of Donald Trump and migration. Migration Letters [online]. 2017, 14(1), s. 162 [cit. 2019-03-23]. ISSN 17418984.
- MUDDE, Cass. The populist zeitgeist. Gouvernement and opposition. [online]. [cit. 2018 -12-28]. Dostupné z: <https://ams.hi.is/wp-content/uploads/old/Jungar%20-%20The%20Populist%20Zeitgeist.pdf>
- MUDDE, Cass. How populism became the concept that defines our age. The Guardian [online]. [cit. 2018 -12-28]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/nov/22/populism-concept-defines-our-age>
- MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus?. Praha: dybbuk, 2017, ISBN 978-80-7438-183-6.

- MÜLLER, Jan-Werner. Trump, Erdoğan, Farage: The attractions of populism for politicians, the dangers for democracy. The Guardian [online]. [cit. 2019 -02-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2016/sep/02/trump-erdogan-farage-the-attractions-of-populism-for-politicians-the-dangers-for-democracy>
- NEWMAN, Alex. IS THE SWAMP DRAINING TRUMP?. New American (08856540) [online]. 2017, 33(10), s. 21 [cit. 2019-03-30]. ISSN 08856540.
- ORBAN, Viktor. Orban cracks down on Soros-backed university and NGOs. FRANCE 24 English. YouTube [online]. 13.4.2017 [cit. 2018 -12-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8z8hKU4A7bw&t=90s>
- PÁNEK, Šimon. Pánek: Demokracie možná vypadá unavená, ale rychlá řešení populistů končí diktaturou nebo průšvihem. Aktuálně.cz [online]. 17.10.2017 [cit. 2018 -12-28]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/panek-demokracie-mozna-vypada-unavena-ale-rychla-reseni-popu/r~416fa3dcb31411e79090002590604f2e/>
- PELOSI, Nancy. Democrats to Trump: 'End this shutdown now'. AP Archive. YouTube [online]. 13.1.2019 [cit. 2019 -04-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=D7J8VCJSxj0>
- SIDDIQUI, Sabrina. Donald Trump faces backlash as he reveals 'Fake News Awards' winners. The Guardian. [online]. [cit. 2019 -03-22]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jan/17/trump-fake-news-awards-winners>
- SMITH, David. Mueller's indictment of 13 Russians strikes at the heart of the meddling matter. The Guardian. online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/feb/16/trump-mueller-russia-indictment-what-does-it-mean>
- SNYDER, Timothy. Timothy Snyder: Trump Fills Public's Fear With Fiction By Attacking Truth | The 11th Hour | MSNBC. MSNBC. YouTube [online]. 9.10.2018 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=tqwlSIgoqBI>
- SNYDER, Timothy. Žiadajme nemožné!. Stredoeurópske Fórum. YouTube [online]. 10.12.2018 [cit. 2019 -02-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9I2Z0rULxII>
- STELTER, Brian. White House bans network pool reporter from Rose Garden event. CNN [online]. [cit. 2019 -04-19]. Dostupné z: <https://money.cnn.com/2018/07/25/media/white-house-kaitlan-collins-press-pool/index.html>
- TILLERSON, Rex. Rex Tillerson opens up on Trump and his firing: "We did not have a common value system". CBS This Morning. YouTube [online]. 7.12.2018 [cit. 2019 -03-31]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=r6Rc68FXk-E>

- TRUMP, Donald. Donald Trump Presidential Campaign Announcement Full Speech (C-SPAN). C-SPAN. YouTube [online]. 16.5.2015 [cit. 2019 -03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=apjNfkysjbM&t=731s>
- TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " A massive blow to Obama's message - only 38,000 new jobs for month in just issued jobs report. That's REALLY bad!" 6.6.2016, 6:42. Tweet.
- TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " Can you believe that,with all of the problems and difficulties facing the U.S., President Obama spent the day playing golf.Worse than Carter" 13.10.2014, 17:03. Tweet.
- TRUMP, Donald. Ainsley Earhardt interviews President Donald Trump. Fox News. YouTube [online]. 23.8.2018 [cit. 2019 -03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RuwK1QipDDg&t=39s>
- TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " Hillary Clinton's open borders immigration policies will drive down wages for all Americans - and make everyone less safe." 21.6.2016, 9:44. Tweet.
- TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " Hillary Clinton should have been prosecuted and should be in jail. Instead she is running for president in what looks like a rigged election" 15.10.2016, 5:23. Tweet.
- TRUMP, Donald (realDonaldTrump). " The ratings at [@FoxNews](#) blow away the ratings of [@CNN](#) - not even close. That's because CNN is the Clinton News Network and people don't like" 17.7.2016, 6:09. Tweet.
- TRUMP, Donald. Donald Trump: I'm with you, I am your voice. Fox News. YouTube [online]. 21.7.2016 [cit. 2019 -03-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HuWEgA1eNZg&t=42s>
- TRUMP, Donald. Trump's full speech from Oval Office on shutdown and border wall (Full national address). CNN. YouTube [online]. 8.1.2019 [cit. 2019 -03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KWcmZ8hozvU>
- TRUMP, Donald. Mexico will pay for border wall and 'enjoy it', says Trump. Guardian News. YouTube [online]. 30.5.2018 [cit. 2019 -04-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=M3cBvP6b8O4>
- WAHL-JORGENSEN, Karin. Media coverage of shifting emotional regimes: Donald Trump's angry populism. MEDIA CULTURE [online]. 2018, 40(5), s. 766-778 [cit. 2019-03-24]. DOI: 10.1177/0163443718772190. ISSN 01634437.
- WHITE, Jonathan a Lea Ypi. On partisan political justification. London School of Economics [online]. [cit. 2019 -02-12]. Dostupné z: http://eprints.lse.ac.uk/36777/1/White_On_partisan_political_justification.pdf

- WIGNALL, James. Who is George Soros? - BBC News. BBC News. YouTube [online]. 30.10.2018 [cit. 2019 -03-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nXHfPBHeOJU>
- WLODARCZAK-SEMCZUK, Anna. Chronology: Poland clashes with EU over judicial reforms, rule of law. Reuters [online]. [cit. 2019 -03-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-eu-poland-chronology/chronology-poland-clashes-with-eu-over-judicial-reforms-rule-of-law-idUSKBN1JU25U>
- ZEMAN, Miloš. Rozhovor prezidenta republiky pro Praha TV. Pražský hrad [online]. [cit. 2018 -12-31]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-praha-tv-12755>
- ZOLLO, Fabiana, Alessandro BESSI, Michela DEL VICARIO, Antonio SCALA, Guido CALDARELLI, Louis SHEKHTMAN, Shlomo HAVLIN a Walter QUATTROCIOCCI. Debunking in a world of tribes. PLoS ONE[online]. 2017, 12(7), s. 1-27 [cit. 2019-04-08]. DOI: 10.1371/journal.pone.0181821. ISSN 19326203.